

ТУР О. Т.,
аспірант кафедри цивільного права
та процесу
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 347.56

ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

У статті визначено поняття договору про надання консультаційних послуг, виокремлено його характерні особливості та здійснено аналіз істотних умов договору про надання консультаційних послуг. На основі аналізу договору про надання консультаційних послуг зроблено висновок, що його істотними умовами є предмет договору про надання консультаційних послуг, строк договору про надання консультаційних послуг та ціна консультаційних послуг.

Ключові слова: договір про надання консультаційних послуг, істотні умови договору про надання консультаційних послуг, предмет договору про надання консультаційних послуг, строк договору про надання консультаційних послуг, ціна консультаційних послуг.

В статье определено понятие договора о предоставлении консультационных услуг, выделены его характерные особенности и осуществлен анализ существенных условий договора о предоставлении консультационных услуг. На основе анализа договора о предоставлении консультационных услуг сделан вывод, что его существенными условиями являются предмет договора о предоставлении консультационных услуг, срок договора о предоставлении консультационных услуг и цена консультационных услуг.

Ключевые слова: договор о предоставлении консультационных услуг, существенные условия договора о предоставлении консультационных услуг, предмет договора о предоставлении консультационных услуг, срок договора о предоставлении консультационных услуг, цена консультационных услуг.

In the article the concept of consultancy services agreement is defined, its characteristic features are signed out and the analysis of the essential terms of the consultancy services agreement is made. On the basis of the consultancy services agreement the conclusion was made that its essential terms are the subject of the consultancy services agreement, term of consultancy services agreement and the price of consultancy services.

Key words: consultancy services agreement, essential terms of the consultancy services agreement, subject of the consultancy services agreement, term of consultancy services agreement, price of consultancy services.

Вступ. Сучасний розвиток суспільства характеризується стрімким розвитком консультаційних послуг. Дедалі частіше в учасників цивільних правовідносин виникає необхідність в отриманні порад, рекомендацій, висновків у різноманітних сферах діяльності. Зокрема, актуальними є консультаційні послуги в юридичній, економічній, соціальній, інвестиційній, управлінській сферах тощо.

У цивільному законодавстві України відсутнє чітке правове регулювання відносин із надання консультаційних послуг. Проте практика вказує на його необхідність, оскільки

все частіше між суб'єктами цивільних правовідносин виникають спори під час виконання договорів про надання консультаційних послуг. Адже за відсутності спеціального правового регулювання саме договір про надання консультаційних послуг стає основою виникнення правовідносин суб'єктів консультування.

О.В. Сукманова досліджувала господарський договір із надання консультаційних послуг, Г.Ю. Шаркова характеризувала особливості договору консалтингу. Проте в юридичній літературі відсутній аналіз договору про надання консультаційних послуг, який б охоплював усі сфери здійснення консультування та відповідав сучасному стану розвитку консультаційних послуг. Аналіз істотних умов договору про надання консультаційних послуг потребує додаткового дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення поняття договору про надання консультаційних послуг, виокремлення його характерних особливостей та здійснення аналізу істотних умов договору про надання консультаційних послуг.

Результати дослідження. У юридичній літературі частіше вживається термін «договір консалтингу», а не «договір про надання консультаційних послуг». Це пояснюється тим, що авторами здійснюється отождошення консалтингу та консультаційних послуг.

Так, Г.Ю. Шаркова дає таке визначення договору консалтингу: за договором консалтингу одна сторона (виконавець) зобов'язується здійснити для іншої сторони (замовника) фактичну діяльність зі створення та передачі обумовленої сторонами інформації для вирішення конкретних завдань замовника, що використовується в процесі її надання, результат якої, як правило, не має речового виразу, але інколи може фіксуватися на матеріальному носії, що може надаватися як одноразово (за заявкою), так і на постійній основі (абонентське консультаційне обслуговування), а замовник зобов'язаний прийняти зазначену інформацію від виконавця та оплатити її [1, с. 48].

Натомість О.В. Сукманова вживає термін «договір про надання консультаційних послуг» та визначає, що за договором про надання консультаційних послуг одна сторона (консультант) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послуги, які за змістом є результатом інтелектуальної творчої діяльності (юридичні, аудиторські, маркетингові та інші) з метою удосконалення організації та порядку здійснення господарської діяльності замовником, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу [2, с. 7].

Поняття «консалтинг» та «консультаційна послуга» не є тотожними, тому дефініцію «договір консалтингу», яка б застосувалась до всіх договорів, що визначають надання консультаційних послуг та охоплюють усі сфери суспільної діяльності, не можна вважати доцільною. Зокрема, така назва неможлива для застосування, наприклад, до договорів про надання медичних консультаційних послуг, екологічних консультаційних послуг тощо.

Консультаційна послуга – це діяльність, здійснювана фахівцем на оплатній чи безоплатній основі, у процесі якої замовнику надається інформація у вигляді порад, рекомендацій, висновків у формі, доступній для об'єктивного сприйняття, з питань, визначених замовником у різноманітних сферах діяльності.

У цивільному законодавстві України відсутнє поняття договору про надання консультаційних послуг. Цивільний кодекс України визначає поняття договору про надання послуг. Так, відповідно до частини 1 статті 901 Цивільного кодексу України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [3].

З урахуванням особливостей, притаманних консультаційній послугі та законодавчого визначення договору про надання послуг, можна дати таке визначення договору про надання консультаційних послуг.

За договором про надання консультаційних послуг одна сторона (фахівець) зобов'язується надати другій стороні (замовнику) інформацію у вигляді порад, рекомендацій, висновків у матеріалізованій формі, доступній для об'єктивного сприйняття, з питань, ви-

значених замовником у різноманітних сферах діяльності, а замовник – оплатити консультаційну послугу, якщо інше не встановлено договором.

Глава 63 Цивільного кодексу України не містить спеціальних положень про істотні умови договору про надання послуг. Немає в цивільному законодавстві й нормативного закріплення особливостей істотних умов договору про надання консультаційних послуг.

Відповідно до статті 638 Цивільного кодексу України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів цього виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди [3].

Автори по-різному визначають істотні умови договору про надання консультаційних послуг. Так, В.І. Труба зазначає, що істотними умовами договору про надання консультаційних послуг є предмет, форма надання послуг, термін виконання, ціна, відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань [4, с. 447]. Цю ж позицію підтримує й О.В. Сукманова [2, с. 8]. Г.Ю. Шаркова підкреслює, що істотними умовами договору консалтингу є предмет договору (порядок надання консалтингових послуг, спосіб консультації, зміст рекомендації), ціна та строк договору [5, с. 13].

З урахуванням загальних положень цивільного законодавства щодо істотних умов договору та особливостей договору про надання консультаційних послуг вважаємо, що його **істотними умовами** є предмет договору про надання консультаційних послуг, строк договору про надання консультаційних послуг та ціна консультаційних послуг.

Предмет договору про надання консультаційних послуг є основною характеристикою, яка дозволяє виокремити цей договір з-поміж інших цивільно-правових договорів. Варто зазначити, що метою надання консультаційних послуг є прив'язка інформації до конкретного об'єкта: роз'яснення існуючих норм відносно об'єкта консультування, розробка рекомендацій, надання порад, висновків щодо об'єкта консультування. Тому предметом договору про надання консультаційних послуг є консультаційна послуга, здійснена в будь-якому з перелічених виглядів у визначеній сфері.

Таким чином, оформляючи такий договір, необхідно вказувати предметну сферу консультаційної послуги (наприклад, договір консультаційного правового обслуговування, договір інвестиційного консультування, договір фінансового консультування тощо).

Положення про предмет як істотну умову договору про надання консультаційних послуг повинні максимально конкретизуватись і індивідуалізуватись сторонами в договорі, адже це допоможе встановити сам факт надання консультаційної послуги та її об'єм.

Форма договору про надання консультаційних послуг, хоча й не є його істотною умовою, стає основною між учасниками цивільних правовідносин. Форма договору не просто є доказом досягнення згоди між сторонами, а є важливою умовою його дійсності.

Цивільне законодавство України не містить особливих правил стосовно форми договору про надання консультаційних послуг. Відповідно до частин 1, 2 статті 639 Цивільного кодексу України договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним із моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для цього виду договорів не вимагалася [3].

Якщо брати до уваги загальні положення Цивільного кодексу України про форму договору, то договір про надання консультаційних послуг може укладатись як в усній, так і в письмовій формі. Проте з урахуванням особливостей предмета договору про надання консультаційних послуг вважаємо, що він повинен укладатися в письмовій або іншій доступній для сприйняття формі.

Так, якщо фахівець повинен надати замовнику певну інформацію, то така інформація стає наявною в замовника в письмовій, електронній, аудіовізуальній чи будь-якій іншій формі, доступній для об'єктивного сприйняття безпосередньо чи з використанням спеціальних технічних засобів.

Дедалі частіше під час укладання договорів про надання консультаційних послуг сторонами як форма договору використовується електронна форма. Особливістю укладення договорів про надання консультаційних послуг є використання телекомунікаційних мереж шляхом обміну електронною інформацією, виключаючи при цьому взаємодію сторін.

При цьому електронна форма має низку характерних особливостей. До них можна віднести те, що електронний документ позбавлений жорстокої прив'язки до матеріального носія, його зміст фіксується не на папері, а в цифровому вигляді в пам'яті комп'ютера, у разі необхідності отримання інформації про умови договору необхідним є перетворення цифрової інформації в доступну для людського сприйняття візуальну форму [6, с. 91].

Відтак електронна форма договору, зафіксована в пам'яті комп'ютера як відправника, так одержувача (чи збережена в цифровому вигляді), що містить усі необхідні реквізити та істотні умови, може вважатись договором про надання консультаційних послуг.

Оскільки предмет є істотною умовою договору про надання консультаційних послуг, то необхідно, щоб замовник письмово сформулював завдання для фахівця зі здійснення консультування. Саме письмова чи інша доступна для сприйняття форма договору про надання консультаційних послуг є підтвердженням того, що консультаційна послуга була реально надана та може допомогти сторонам під час захисту своїх прав та інтересів у суді.

Строк договору про надання консультаційних послуг є його істотною умовою. Відповідно до статті 905 Цивільного кодексу України строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами [3].

Строк договору про надання консультаційних послуг залежить від періодичності здійснення консультування, тобто від виду договору. Це може бути абонементне або разове консультування. За договором абонементного консультування фахівець зобов'язується в необмеженій кількості надавати консультаційні послуги на постійній основі протягом встановленого строку.

Договір про надання разової консультаційної послуги включає в себе здійснення разового консультування з конкретного питання (запиту). За згодою сторін у договорі також можуть бути передбачені проміжні строки (строки завершення етапу надання консультаційних послуг).

Таким чином, сторони, укладаючи договір про надання консультаційних послуг, можуть встановлювати строк на власний розсуд. Правове регулювання в цьому випадку здійснюватиметься на основі їх домовленості.

Ціна консультаційних послуг є не менш важливою умовою цього договору. Відповідно до частини 1 статті 903 Цивільного кодексу України якщо договором передбачено надання послуг за плату, замовник зобов'язаний оплатити надану йому послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором. Згідно із частиною 1 статті 904 Цивільного кодексу України за договором про безоплатне надання послуг замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві всі фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Відповідно до частини 4 статті 632 Цивільного кодексу України, якщо ціна в договорі не встановлена та не може бути визначена з огляду на його умови, вона визначається виходячи зі звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору [3].

Проте, якщо ціна в договорі про надання консультаційних послуг не встановлена, застосування загальних положень цивільного законодавства в цьому разі є проблематичним, адже відсутні цінові критерії вартості консультаційних послуг. Консультаційні послуги в одній сфері можуть відрізнятись за ступенем складності, об'єму, часу здійснення. На сьогодні відсутні стандарти з оплати консультаційних послуг. Навіть у тих випадках, коли фахівці консультування мають розроблені тарифи за надані консультаційні послуги, розмір винагороди, порядок її здійснення узгоджується з кожним замовником.

Отже, аналізуючи загальні норми цивільного законодавства про ціну договору та враховуючи особливості предмета договору про надання консультаційних послуг, слід зробити висновок, що ціна консультаційних послуг є істотною умовою. Недосягнення згоди стосовно ціни консультаційної послуги може слугувати підставою для відмови від укладення договору.

Найпоширенішими методами ціноутворення на консультаційної послуги є такі: а) фіксована (паушальна) оплата, яка призначається на консультаційну послугу та є незмінною незалежно від бюджету часу консультування; б) почасова оплата роботи консультантів, яка розраховується на основі вартості одиниці робочого часу консультанта та тривалості консультування; в) оплата послуг за результатами консультування – розраховується як частка від отриманих фінансових результатів, що є наслідками консультаційної співпраці [7].

Договори про надання консультаційних послуг можуть бути також безоплатними. Зокрема, частина 2 статті 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» визначає, що надання консультацій і роз'яснень із правових питань є видом безоплатної правової допомоги [8].

Висновки. З огляду на загальне поняття договору про надання послуг та предмета договору про надання консультаційних послуг (консультаційної послуги) можна дати таке визначення: за **договором про надання консультаційних послуг** одна сторона (фахівець) зобов'язується надати другій стороні (замовнику) інформацію у вигляді порад, рекомендацій, висновків у матеріалізованій формі, доступній для об'єктивного сприйняття, з питань, визначених замовником у різноманітних сферах діяльності, а замовник зобов'язується оплатити консультаційну послугу, якщо інше не встановлено договором.

Істотними умовами договору про надання консультаційних послуг є предмет договору про надання консультаційних послуг, строк договору про надання консультаційних послуг та ціна консультаційних послуг.

Предмет договору про надання консультаційних послуг – консультаційна послуга, здійснена у вигляді порад, рекомендацій, висновків тощо.

Формою договору про надання консультаційних послуг є письмова чи будь-яка інша доступна для сприйняття форма.

Сторони, укладаючи договір про надання консультаційних послуг, можуть встановлювати строк на власний розсуд. Правове регулювання в такому разі здійснюватиметься на основі їх домовленості.

Договору про надання консультаційних послуг притаманні індивідуальність, відсутність цінкових критеріїв та складність визначення вартості наданої консультаційної послуги. Тому ціна консультаційних послуг є істотною його умовою та повинна визначатись сторонами в договорі.

Список використаних джерел:

1. Шаркова Г.Ю. До питання щодо визначення поняття договору консалтингу / Г.Ю. Шаркова // Приватне право і підприємництво : збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 8. – К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2009. – С. 46–49.
2. Сукманова О.В. Господарський договір про надання консультаційних послуг : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О.В. Сукманова. – Донецьк : Б.в., 2005. – 17 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Енциклопедія цивільного права України / відп. ред. Я.М. Шевченко. – К. : Ін Юре, 2009. – 952 с.
5. Шаркова Г.Ю. Договір консалтингу : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Г.Ю. Шаркова. – К. : Б. в., 2011. – 20 с.
6. Нижний А.В. Виявлення волі на укладення цивільно-правового договору за допомогою електронних засобів зв'язку / А.В. Нижний // Українські наукові записки. – 2010. – № 4(36). – С. 89–95.
7. Верба В.А. Методичні положення побудови економічної моделі управління консалтингової компанії / В.А. Верба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/6894/7717>.
8. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

